

Hallitusohjelman vaikutukset köyhyyteen ja ruoka-apuun

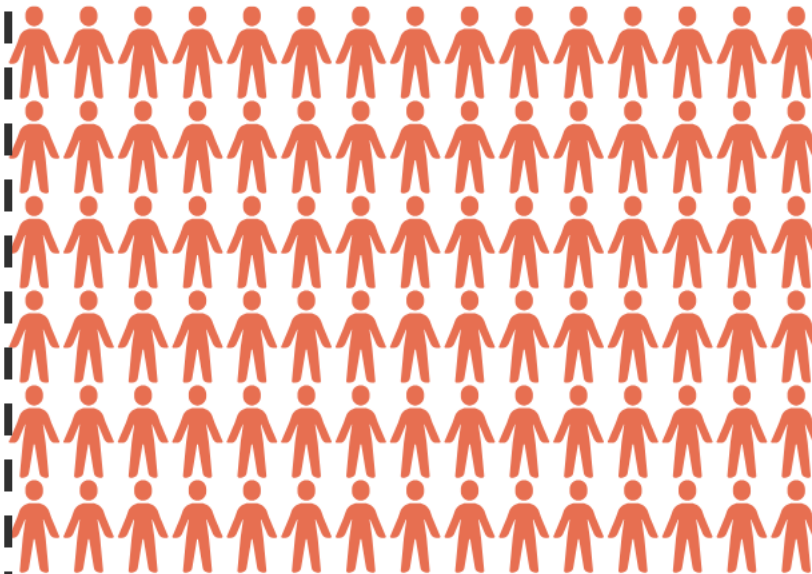
Minna Kivipelto
THL

Työttömien keskusjärjestö
Syyskoulutus 2023
22.11.2023 - 23.11.2023
Paasitorni, Helsinki

Huono-osaisuus lukuina

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä: 894 000 henkilöä.

Pienituloisia: 718 700 henkilöä.

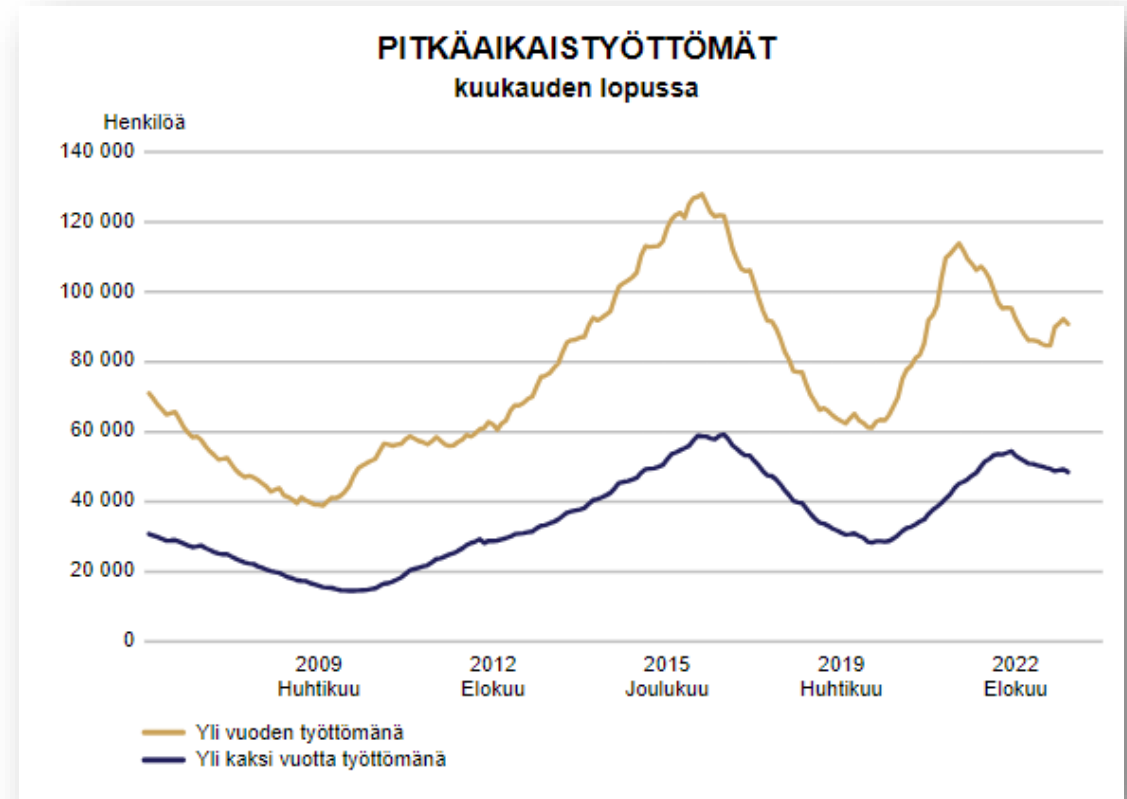

Toimeentulotuen saajia: 355 426 henkilöä (Kelasto 2022).

Kokonaan perusturvan varassa: 241 200 henkilöä.
(Tilastokeskus, elinolo- ja tulonjakotilastot vuodelta 2021.)

Työllisyys ja työttömyys

- Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) (8/2023):
 - Työttömiä työnhakijoita 249 500.
 - Yli vuoden työttömiä 90 800.
- Tilastokeskus (8/2023):
 - Työttömiä 192 000.
 - Työvoiman ulkopuolella 1 276 000.
- Osa-aikatyössä 416 000 (2022), joista noin 100 000 (24–28 %) olisi halunnut tehdä kokoaikatyötä. (Tilastokeskus.)
- 20-30 prosenttia työttömyysturvan saajista ei kykeneviä työhön (Oivo & Kerätär 2018; Kerätär 2016).

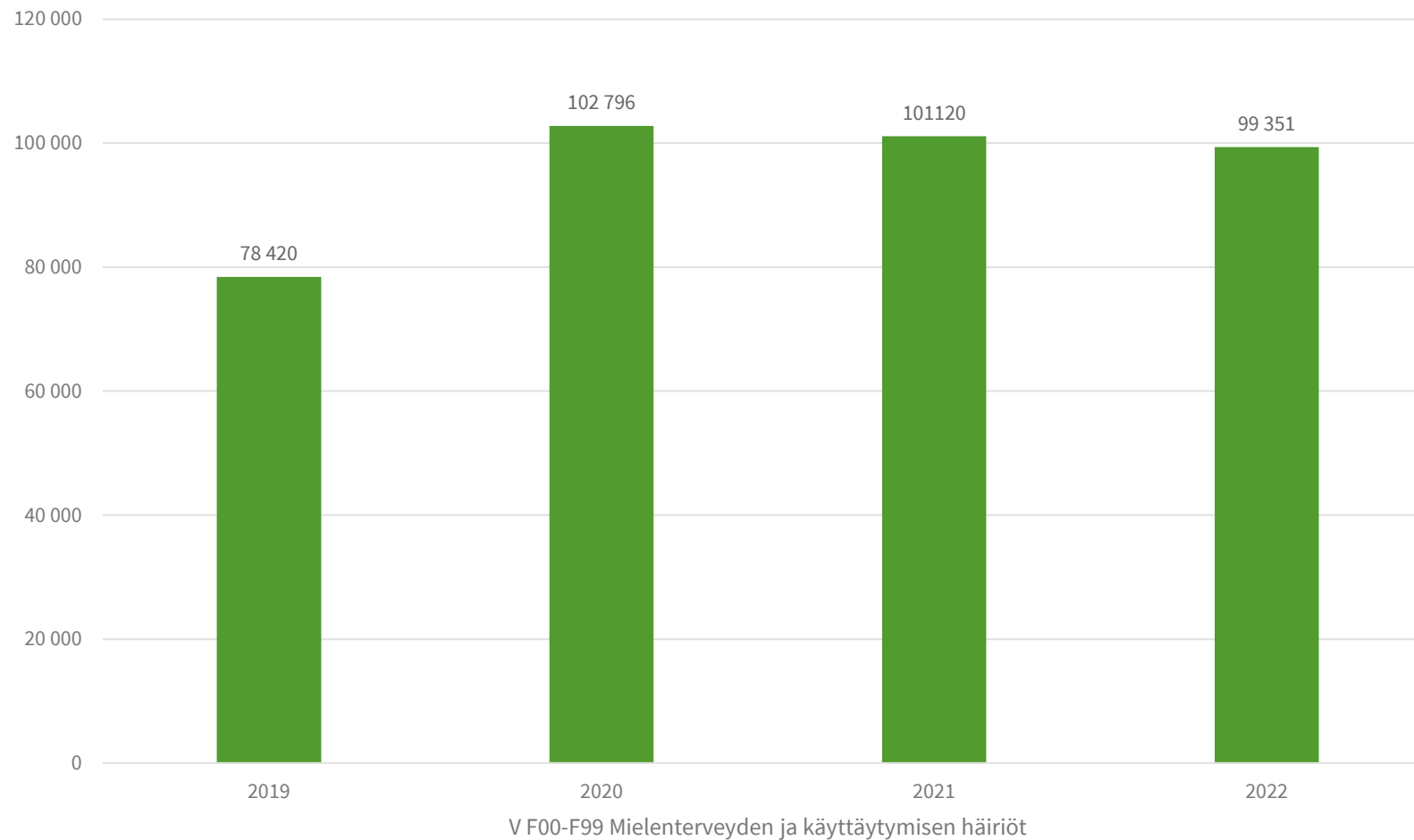

Lähde: TEM 8/2023.

Joita hoidetaan..

- Keventämällä työn verotusta
- Pidentämällä työttömyysturvan työssäoloehto 12 kuukauteen (28 kk)
- Ansioturvan tason porrastamisella, 0 vk 100 %, 8 vk 80 %, 34+ vk 75 %
- Työssäoloehdon euroistamisella
- Omavastuupäivien lisäämisellä viidestä seitsemään
- Lakkauttamalla työssäoloehdon kertymisen palkkatuetussa työssä
- Lakkauttamalla lapsikorotukset
- Luopumalla työttömyysturvan ikäsidonnaisista poikkeussäännöistä
- Lisäämällä työmarkkinatuen saamisen ehdoksi kielitaitovaatimus
- Lakkauttamalla aikuiskoulutustuki
- Lakkauttamalla vuorotteluvapaajärjestelmä
- Poistamalla suojaosuudet toimeentulotuesta, asumistuesta ja työmarkkinatuesta. (Lähde: Hallitusohjelma 2023.)

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt

Joita hoidetaan etäpalveluilla..

Miten kestävää tämä on?

- Korjaava ja viimesijainen palvelujärjestelmä on tehoton ja kallis.
- Viimesijaiselle etuudelle pudottaminen lisää äärimmäistä köyhyyttä ja huono-osaisuutta.

Kestävä kehitys

Luonnon rajat huomioidaan paitsi ekologisissa, myös sosiaalisissa ja taloudellisissa toimissa (Saikkonen ym. 2018).

Sosiaalisen kestävyden tarkoituksena on taata, että kaikilla ihmisillä on mahdollisuus perustarpeisiin, kuten ruokaan, koulutukseen ja sananvapauteen.

Taloudellinen kestävyys on sisällöltään ja laadultaan tasapainoista kasvua, joka ei perustu pitkällä aikavälillä velkaantumiseen tai varantojen hävittämiseen.

Ekologinen kestävyys tarkoittaa sitä, että ihmisen taloudellinen ja aineellinen toiminta sopeutuvat pitkällä aikavälillä luonnon kestävyyskykyyn. (UN 2015.)

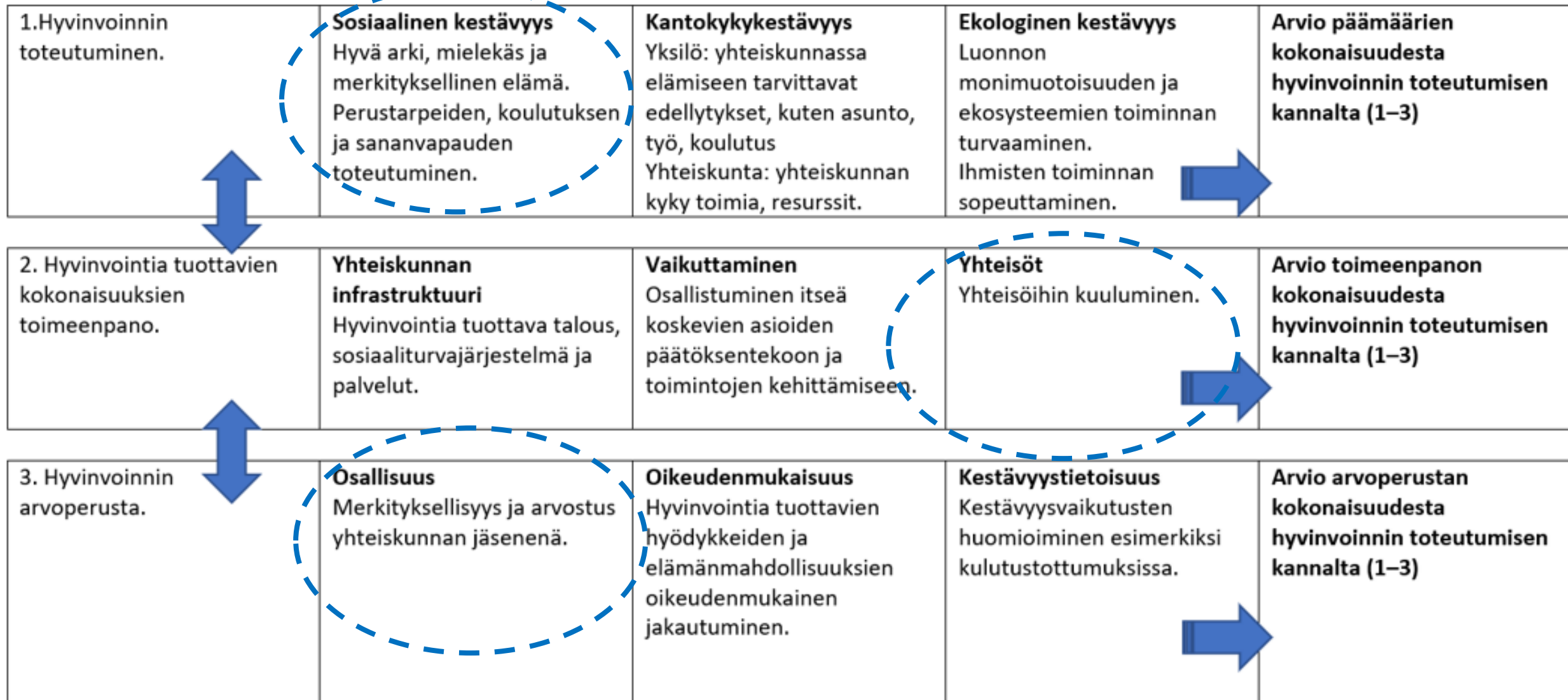
Tavoitteet

Kestävän kehityksen mukaisen hyvinvoinnin tarkastelussa on tärkeä tunnistaa, millaisia yhteyksiä sosiaalisten tekijöiden, ekologisen tasapainon ja talouden välillä on.

Maltillinen degrowth-ajattelu: hyväksytään hallittu talouden ylivallan alasajo, tai ainakin taloudellisen nousun hillintä pitkällä tähtäimellä (Alaja 2011, 53).

Haastaa niin sanottua perinteistä talousajattelua, joka perustuu jatkuvan kasvun ideologiaan (Sen 2019).

Kuvio 1. Kestävän hyvinvoinnin tarkastelumalli (ks. Rantamäki 2022).

Kantokykykestävyys

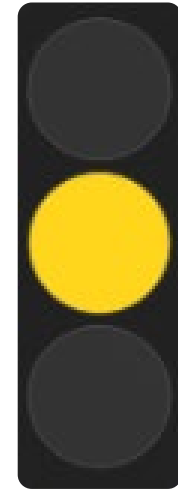
Covid-pandemian aikana aikuissosiaalityön asiakkaista moni ilmoitti käyttävänsä myös ruoka-apua joko säännöllisesti tai satunnaisesti.

Osa aikuissosiaalityön asiakkaista joutui turvautumaan ruoka-apuun jopa viikoittain (Kivipelto & Iivonen 2023; Eronen 2020; 2021).

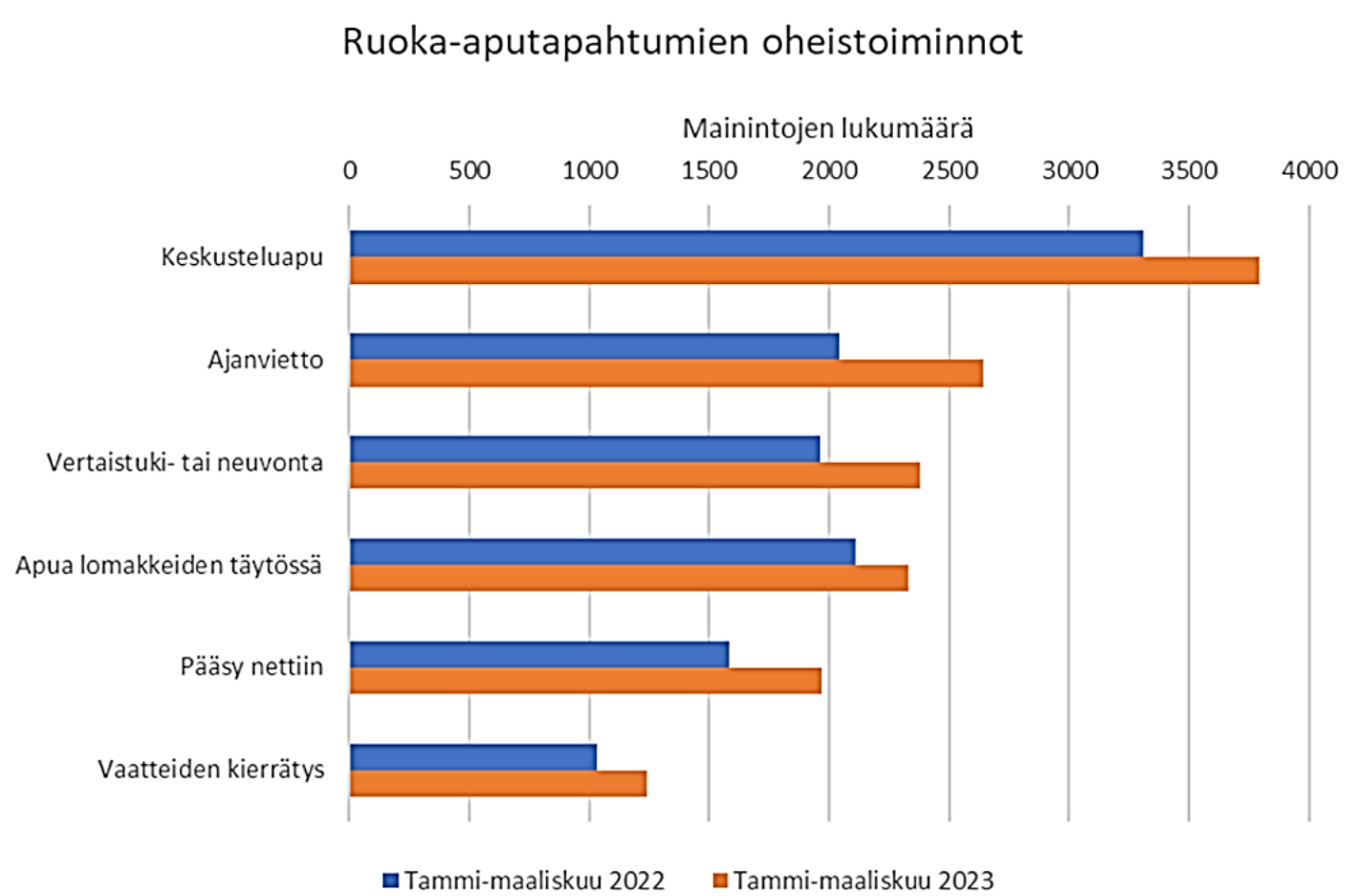
Toimeentulotuen saajien määrä oli laskenut ja työttömyys hieman helpottunut.

Kaksi kolmasosaa valtakunnalliseen ruoka-avun toimijoille suunnattuun kyselyyn vastanneista kertoi asiakasmäärien kasvaneen maaliskuussa 2022 verrattuna alkuvuoteen (Ruoka-avun tilannekatsaus 2022).

Pääkaupunkiseudulla ruoka-apua käyttävät olivat enimmäkseen työttömiä, alle 30 000 henkilön paikkakunnilla taas eläkeläisiä. Kolmannes ruoka-avun käyttäjistä oli asioinut siellä ensimmäisen kerran koronapandemian aikana. (Zitting & Kainulainen 2022.)

Ruoka-aputapahtumien oheistoiminnot tammi-maaliskuussa 2023

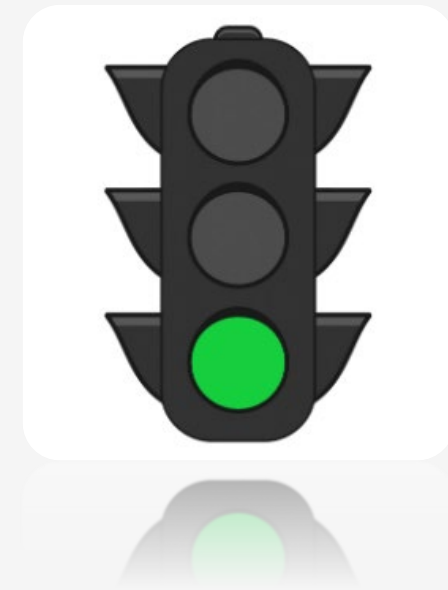

[Lähde: Ruoka-apu.fi tilastot](https://www.ruoka-apu.fi/tilastot)

Kestävyystietoisuus

- Alkuun pelkkänä materiaalisena apuna jaettua ruoka-apua on sittemmin kehitetty yhteisöllisempään muotoon (Huotari 2021).
- Osallistavat ja yhteisölliset kohtaamispaikat lisääntyneet eri puolella Suomea – luovat hyvän maaperän myös osallistujiensa toimivallan lisäämiselle.
- Virallisten palvelujen pitäisi voida jalkautua myös erilaisiin kansalaisfoorumeihin (esim. ”Kuka Kuuntelee Köyhää” verkosto, Byrokratiatalkoot-ryhmä).

Muutos sosiaaliturvan perustassa

- Suomen sosiaaliturvajärjestelmä muiden Pohjoismaiden ohella on pohjautunut laajasti verorahoin rahoitettaviin palveluihin, universaaleihin sosiaaliturvaetuksiin, maksuttomaan koulutukseen ja aktiiviseen työvoimapolitiikkaan.
- Ideologisesti pohjoismainen malli hyvinvointivaltiosta on sitoutunut vahvaan solidaarisuuteen heikompiosaisia kohtaan ja pyrkinyt vähäiseen tuloeriarvoisuuteen.
- Hallituksen suunnittelemat päätökset viittaavat kuitenkin siihen, että Suomessa on tapahtumassa merkittäviä muutoksia mallin perustassa.

Kohti brittiläistä sosiaaliturvamallia?

- Nykyistä sosiaaliturvajärjestelmäämme haastavat lisääntyvä tarveharkinnan sääntely, kohderyhmien tiukkeneva määrittely universalismin sijaan sekä markkinavoimien ohjaus, jotka ovat aiemmin luonnehtineet lähinnä brittiläistä järjestelmää.
- Esimerkiksi se, että pitkäaikaistyöttömien tai toimeentulotuen saajien tilanteisiin puututaan lähinnä sanktiointien tai leikkausten avulla, kuvaa valtion roolin passivoitumista aktiivisessa työvoimapolitiikassa, joka on niin ikään ollut aiemmin tyypillisempää Britanniassa kuin Suomessa.

Mitä yhdistystoiminnassa voi tehdä?

- Sosiaaliturvan ideologisen suunnanmuutoksen tiedostaminen ja tiedottaminen.
- Etuuksien ja palvelujen merkityksen esiintuominen: ehkäisevät köyhyyttä ja huono-osaisuutta. sairauksien pahenemista ja ongelmien syntyä.
- Kestävän kasvun arviointimallia (Rantamäki 2022) voi hyödyntää osoittamaan, miten kestäviä erilaiset ratkaisut ovat (esimerkiksi sosiaaliturvavaleikkaukset, tekoäly jne.).
- Asennetasolla viestittää sitä, että yhteiskunta tarvitsee kaikkien arvostamista, vakautta ja osallisuutta.

Lähteitä

- Alaja, Antti (2011) [Mikä ihmeen degrowth? Johdatus kasvukritiikin uuteen aaltoon](#). Julkaisuja 4/2011. Helsinki: KALEVI SORSA -säätiö.
- Eronen, Anne & Hiilamo, Heikki & Ilmarinen, Katja & Jokela, Merita & Karjalainen, Pekka & Karvonen, Sakari & Kivipelto, Minna & Koponen, Erja & Leemann, Lars & Londén, Pia & Saikku, Peppi (2020) Sosiaalibarometri 2020. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.
- Eronen, Anne & Hiilamo, Heikki & Ilmarinen, Katja & Jokela, Merita & Karjalainen, Pekka & Karvonen, Sakari & Kivipelto, Minna & Knop, Jade & Londén, Pia (2021) Sosiaalibarometri 2021: Koronakriisi ja palvelujärjestelmän joustavuus. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.
- [Hallitusohjelma](#) (2023) Valtioneuvosto.
- Kerätär, Raija (2016) Kun katsoo kauempaa, näkee enemmän. Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi pitkäaikaistyöttömällä. Väitöskirja. Acta Universitatis Ouluensis D Medica 1340. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kivipelto, Minna (2023) Aikuissosiaalityön asiakkaiden taloudellinen toimeentulo ja mielenterveys koronapandemian aikana kestävän hyvinvoinnin tarkastelumallin näkökulmasta. Julkaisussa: Hekkala, Marja & Raitakari, Suvi (toim.) Osallisuutta ja osattomuutta yhteiskunnan marginaaleissa – Muuntuvat palvelut ja hyvinvointi koronapandemiassa. Tampere: Tampereen yliopisto, 246–273.
- Kivipelto, Minna & Iivonen, Saija (2023) Aikuissosiaalityön asiakkaiden etuus- ja palvelutarpeisiin vastaamista tukevat ja vaikeuttavat mekanismit COVID-19-pandemian aikana. Julkaisussa: Suvi Raitakari, Timo Harrikari, Marja Hekkala & Minna Kivipelto (toim.) Sosiaalityö kriiseissä ja poikkeuksellisissa olosuhteissa. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2023. SoPhi 151. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 118–151.

- Oivo, Tuija & Kerätär, Raija (2018) Osatyökykyisten reitit työllisyyteen – etuudet, palvelut, tukitoimet. Selvityshenkilöiden raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 43. Helsinki: STM.
- Rantamäki, Niina (2022) Maaseudun paikallisyhteisöjen sosiaalisesti kestävä kehitys: suuntaviivoja kestäväälle hyvinvointipolitiikalle. JYU dissertations 548. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- [Ruoka-avun tilannekatsaus](#), kevät 2022, 28.4.2022. Kirkkopalvelut, Ruoka-apu & Sininauhaliitto.
- Saikkonen, Paula & Hannikainen, Katri & Kauppinen, Timo & Rasinkangas, Jukka & Vaalavuo, Maria (2018) [Sosiaalinen kestävyys: asuminen, segregaatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla](#). Raportti 2/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Sen, Amartya (2019) [Unemployment, relative prices and the saving potential](#). Indian Economic Review (2019) 54 (Suppl 1): S199–S205
- [Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan talousarvioehdotus vuodelle 2023](#).
- [THL, Avohilmo](#).
- Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan talousarvioehdotus vuodelle 2023. <https://tem.fi/-/tem-ehdottaa-panostuksia-tyollisyyden-yrittäjyyden-ja-vahahiillisyyden-edistamiseen>
- [UN](#) (2015) Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, 70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.
- Zitting, Joakim & Kainulainen, Sakari (2022) [Katsaus: Ruoka-aputoiminta pienemmissä kunnissa – erityispiirteitä ja muutoksia](#). Focus Localis 2022 (4), 54–62.

Yhteystiedot

Minna Kivipelto
johtava tutkija
THL
minna.kivipelto(at)thl.fi

[Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi](#)

@Minnakivipelto

[LinkedIn](#)